

Sygn. akt III Ca 498/13

POSTANOWIENIE

Dnia 31 lipca 2014 r.

Sąd Okręgowy w Gliwicach III Wydział Cywilny Odwoławczy w następującym składzie:

Przewodniczący - Sędzia SO Magdalena Hupa-Dębska

Sędziowie: SO Krystyna Hadryś

SR del. Marcin Rak (spr.)

Protokolant Iwona Reterska

po rozpoznaniu w dniu 31 lipca 2014 r. na rozprawie

sprawy z wniosku B. W., D. W. i A. H.

z udziałem F. P., (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o stwierdzenie nabycia spadku po M. P.

oraz z wniosku F. P.

z udziałem B. W., D. W., A. H., (...) Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w S.

o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie

na skutek apelacji wnioskodawcy i uczestnika postępowania F. P.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Gliwicach

z dnia 10 grudnia 2012 r., sygn. akt I Ns 561/11

postanawia:

oddalić apelację.

SSR del. Marcin Rak SSO Magdalena Hupa-Dębska SSO Krystyna Hadryś

Sygn. akt **III Ca 498/13**

UZASADNIENIE

Wnioskodawcy domagali się stwierdzenia nabycia spadku po ich dłużniku M. P., zmarłym w dniu 11 listopada 2008 r. ostatnio stale zamieszkałym w G.. Podali, że spadkodawca w chwili śmierci był rozwiedziony i posiadał dziecko - F. P..

Uczestnik postępowania F. P. w odpowiedzi na wniosek podał, że do kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłym wchodzi także jego drugie dziecko – I. W. zd. P.. Jednocześnie złożył wniosek o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia w terminie oświadczenia o odrzuceniu spadku, bowiem działał pod wpływem błędu co do faktycznego stanu masy spadkowej.

Zaskarżonym postanowieniem Sąd Rejonowy oddalił wniosek uczestnika postępowania o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych nie złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie; stwierdził, że spadek po M. P., synu

M. i F., zmarłym dnia 11 listopada 2008 roku w G., ostatnio stale zamieszkałym w G. na podstawie ustawy nabyły jego dzieci F. P. i I. W., po 1/2 części każde z nich oraz orzekł o kosztach postępowania.

Orzeczenie to zapadło po ustaleniu, że M. P., syn M. i F., urodzony (...) w D., zmarł 11 listopada 2008r. w G., gdzie stale zamieszkiwał przed śmiercią. W chwili śmierci był rozwiedziony, posiadał dwoje dzieci: F. P. i I. W. zd. P.. Uczestnicy w ustawowym terminie 6 miesięcy nie złożyli oświadczeń spadkowych. Nie zrzekli się dziedziczenia i nie zostali uznani za niegodnych dziedziczenia.

Sąd Rejonowy ustalił też, że uczestnik postępowania F. P. miał dobry kontakt z ojcem. Był jego sąsiadem. Spadkodawca był emerytem górniczym, nie brakowało mu pieniędzy. Nigdy nie mówił synowi aby pożyczał od kogokolwiek pieniądze. Uczestnik dowiedział się o śmierci ojca w tym samym dniu. Rzeczami pozostawionym przez spadkodawcę zajęła się jego żona, a matka uczestnika, który nie pytał jej o to co ojciec pozostawił po sobie. Uczestnik nie czynił żadnych starań aby ustalić co wchodzi w stan masy spadkowej, w tym czy spadkobierca pozostawił długi.

Mając na względzie te ustalenia Sąd Rejonowy powołał art. 1015 k.c. oraz art. 1019 k.c. i art. 84 k.c. Wywiódł, że ustalony w art. 1015 k.c. tam termin do złożenia oświadczenia woli ma charakter terminu zawitego z zakresu prawa materialnego, uprawnienie spadkobiercy wygasa wraz z jego upływem, w żadnym więc przypadku nie może on zostać przywrócony. Możliwe jest jednak uchylenie się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku przez spadkobiercę, który pod wpływem nie złożył żadnego oświadczenia w terminie, co wymaga zatwierdzenia przez sąd.

Dalej Sąd Rejonowy wskazał, że błąd spadkobiercy może dotyczyć tytułu powołania do dziedziczenia, osoby spadkodawcy, przedmiotu spadku. Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego podkreślił, że podstawą uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może stanowić wyłącznie błąd prawnie doniosły. Błędem takim nie jest natomiast nieznanostwo przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego.

Według Sądu Rejonowego błąd na jaki powoływał się uczestnik postępowania, a to nieznanostwo przedmiotu spadku, nie miał charakteru błędu prawnie doniosłego, bowiem uczestnik nie poczynił żadnych starań zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu majątku spadkowego pomimo możliwości (ojciec mieszkał piętro niżej, rzeczami po nim zajmowała się matka uczestnika).

W konsekwencji Sąd Rejonowy na zasadzie art. 1019 § 1 i § 2 k.c. w zw. z art. 84 k.c., oddalił wniosek uczestnika, a złożone oświadczenie o odrzuceniu spadku po terminie wskazanym w art. 1015 § 1 k.c. uznał za bezskuteczne.

Wreszcie wskazał, że wobec braku testamentu, powołanie do spadku wynikało z ustawy. Spadkodawca w chwili śmierci był rozwiedziony i pozostawił dwoje zstępnych – uczestników postępowania, którzy na podstawie art. 931§1 k.c. nabyli spadek w równych częściach.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania uzasadnione zostało treścią art. 520§1 k.p.c.

Apelację od tego rozstrzygnięcia wniósł uczestnik postępowania F. P. zarzucając naruszenie:

- art. 84 k.c. poprzez uznanie, że uczestnik postępowania nie uchylił się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie z art. 1015 k.c.,
- art. 1109 k.c. poprzez niezatwierdzenie oświadczenia uczestnika o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie,
- art. 931§1 k.c. poprzez ustalenie, że uczestnik postępowania nabył spadek po zmarłym M. P. w 1/2 części,

- art. 233§1 k.p.c. poprzez dokonanie niewłaściwej oceny dowodu z zeznań uczestnika, a nadto niewyjaśnienie okoliczności istotnych dla rozstrzygnięcia i dokonanie ustaleń sprzecznych z zebranych w sprawie materiałem dowodowym.

Formułując te zarzuty domagał się zmiany zaskarżonego postanowienia poprzez zatwierdzenie oświadczenia uczestnika postępowania o uchyleniu się od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku i stwierdzenie, że spadek nabyła w całości uczestniczka postępowania, a także zasądzenia zwrotu kosztów postępowania; ewentualnie uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Uzasadniając apelację wskazywał m. in., że dołożył należytej staranności w ustaleniu składu masy spadkowej. Podnosił, że nie sposób wymagać od spadkobierców aby szczegółowo przeszukiwali rzeczy zmarłego, a w rozpoznawanej sprawie uczestnik nie miał podstaw do podejrzewania aby jego ojciec pozostawił długi.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Niezależnie od zarzutów apelacji Sąd Okręgowy zważył, że w toku postępowania przed Sądem Rejonowym nie zostały wyczerpane wszystkie możliwości ustalenia miejsca pobytu uczestniczki postępowania, która najprawdopodobniej przebywa na terenie Wielkiej Brytanii. Było to o tyle istotne, że przed ustanowieniem kuratora konieczne jest przeprowadzenie stosownego dochodzenia, a ustanowienie kuratora z naruszeniem art. 144 k.p.c. stanowić może o nieważności postępowania (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2002 roku, I CKN 504/00. LEX nr 1170493). Wszak z uzyskanej przez kuratora relacji Wydziału Konsularnego RP w L. (k. 95 akt) wynikało, że informacje o miejscu pobytu uczestniczki posiadać mogą Konsulaty w E. i M.. Także matka uczestniczki postępowania mogła posiadać informacje w tym zakresie. Z tej też przyczyny Sąd Okręgowy przeprowadził uzupełniające postępowanie w tym zakresie, które jednak nie doprowadziło do ustalenia miejsca pobytu zainteresowanej. Koniecznym było nadto obwieszczenie o ustanowieniu kuratora w budynku sądu i lokalu gminy w trybie art. 144§2 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c., czego również nie uczynił Sąd Rejonowy. Wreszcie zachodziła potrzeba uzupełnienia postępowania dowodowego o akt małżeństwa uczestniczki postępowania, potwierdzający zmianę jej nazwiska.

Dopiero bowiem po podjęciu opisanych działań sanujących wadliwości procedowania Sądu I Instancji możliwe było merytoryczne rozpoznanie apelacji.

Przede wszystkim zarzut naruszenia art. 233§1 k.p.c. dotyczył jedynie oceny zeznań uczestnika postępowania, zatem uznać należało, że w pozostałym zakresie ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego nie są one kwestionowane. Sąd Okręgowy, po dołączeniu do akt odpisu aktu małżeństwa uczestniczki postępowania, uznał je za własne. Wszak okoliczności dotyczące stanu cywilnego spadkodawcy, daty i miejsca jego zgonu, braku testamentu, pozostawionych zstępnych niezłożenia w terminie oświadczeń o przyjęciu lub odrzuceniu spadku, braku umów o zrzeczeniu się dziedziczenia jak i braku postępowań dotyczących niegodności dziedziczenia nie budziły wątpliwości jako wynikające wprost z dokumentów stanu cywilnego oraz zapewnienia spadkowego.

Prawidłowo powołał też Sąd Rejonowy przepisy stanowiące podstawę rozstrzygnięcia. Na akceptację zasługiwała także ich wykładnia co czyniło zbędnym jej ponowne przytaczanie. Uzupełniająco wskazać można, że w świetle art. 1019 k.c. porzeczanie na pozbawionym podstaw przypuszczeniu dotyczącym stanu majątkowego jest wyrazem braku należytej staranności, który uniemożliwia uchylenie się od skutków prawnych złożenia albo niezłożenia oświadczenia woli w oparciu o przepisy o wadach oświadczenia woli, jeśli pomiędzy niedołożeniem wymaganej w okolicznościach sprawy dbałości a brakiem rozeznania co do przedmiotu spadku zachodzi zależność przyczynowo-skutkowa. Wobec tego za błąd istotny spadkobiercy uznać należy brak wiedzy o stanie spadku, mimo podjęcia właściwych i możliwych działań, zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku.

Niemniej jednak stwierdzenie, że spadkobierca nie dołożył należytej staranności powinno być poprzedzone oceną okoliczności konkretnej sprawy i ustaleniem, jakich aktów staranności można było od niego wymagać. Odnosi się to do sprecyzowanych czynności, które faktycznie i prawnie spadkobierca mógłby podjąć, zmierzając do uzyskania koniecznej wiedzy o spadku. W razie niepodjęcia przez spadkobiercę żadnych czynności, wskazane jest określenie,

jakich działań, w okolicznościach danej sprawy, prowadzących do pozyskania tej wiedzy można było od niego wymagać, ponieważ doprowadziłyby do uniknięcia błędu (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 listopada 2012 roku, II CSK 172/12, Lex nr 1299156).

W tym aspekcie wskazać trzeba, że umowy pożyczki i kredytu należą do umów obecnie powszechnie zawieranych i to nawet przez osoby osiągające stałe, godziwe dochody. Przyczyną ich zawierania nie zawsze jest zła sytuacja materialna. Zatem świadomość, że spadkodawca uzyskiwał stały dochód i miał zaspokojone wszystkie swoje potrzeby nie może sama w sobie zwalniać z powinności ustalenia przedmiotu spadku.

Dalej, istotnym było, że w realiach rozpoznawanej sprawy nie budziło wątpliwości, iż uczestnik postępowania nie uczynił nic w celu ustalenia składu masy spadkowej pomimo braku przeszkód w podjęciu próby dokonania takiego ustalenia. Wszak uczestnik był sąsiadem spadkodawcy, a likwidacją mieszkania spadkodawcy zajęła się matka uczestnika, której ten nawet nie zapytał o pozostawione przez zmarłego rzeczy i dokumenty. W takiej sytuacji uzasadnionym było twierdzenie, że niedołożył on należytej staranności celem ustalenia składu masy spadkowej, co w świetle art. 1019 k.c. nie mogło stanowić podstawy uchylecia się od skutków wywołanego błędem niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku.

Konkludując dokonaną przez Sąd Rejonowy ocenę zeznań uczestnika uznać należało za prawidłową w świetle art. 233§1 k.p.c., a wyciągnięte z tak ustalonego stanu faktycznego wnioski za zgodne z dyrektywami art. 1019 k.c.

W konsekwencji, skoro w sprawie brak było podstaw do zatwierdzenia niezłożonego w terminie oświadczenia uczestnika o odrzuceniu spadku, to uczestnik ten pozostał spadkobiercą ustawowym, który jako zstępny wspólnie ze swoją siostrą - uczestniczką postępowania, dziedziczył po zmarłym na podstawie art. 931§1 k.c. Udziały spadkowe tychże osób były równe, co także wynikało z tegoż przepisu.

Z tych też względów Sąd Okręgowy oddalił apelację uczestnika jako bezzasadną, a to na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13§2 k.p.c.

SSR del. Marcin Rak SSO Magdalena Hupa – Dębska SSO Krystyna Hadryś